

Putes i pinxos, la gent de la vida

bleres que hi fa l'autor. Confesse, doncs, que em costa sentir atracció per l'escriptura de Cortés i no seria honest mentir.

Crec que a aquest relat li manca ritme, sempre entretallat. Per més que hi busque, no hi trobe els valors literaris i humans que acompanyen tota obra literària.

Potser les presses —Cortés va publicar la seua primera novel·la, *Veü de dona*, l'any 2001— o, simplement, una veü femenina assumida amb poca fortuna poden explicar, en part, l'absència d'història en un relat on l'autor reprèn de nou els pensaments d'una dona, la Marta, si bé amb un retrat menys convincent que el de la protagonista de *Veü de dona*. En definitiva, la Marta i els personatges que s'entrellacen en aquesta història queden eteris en la memòria del lector, mancats de credibilitat.

I entre altres coses, trobe a faltar en aquesta història la plasticitat i la força tel·lúrica dels personatges novel·lescos i el procés de seducció en el qual ens submergeixen amb els seus actes i la seua manera de parlar. Al capdavant, què és una novel·la, si no actua sobre nosaltres com una absorció irrefrenable, difícil d'ajornar?

D'aquesta atracció quasi química —i d'això la Marta en sap molt— volia parlar. Heus aquí un dels moments definitius i definitius de la novel·la: l'encontre de Marta i Fabrizio. «Des d'aquell moment —diu la Marta—, vaig saber que una mica de la meua ànima s'havia quedat per sempre en aquella platja [...]. No podia imaginar-me que prompte tornaria a trobar a la ciutat aquella mirada que tant m'atreia. El seu aspecte d'home més jove. El cos prim. [...] La pell suau d'un home que fa poc ha sentit al seu interior el creixement de les hormones. Suau. Així me l'imaginava en els meus somnis. Aquella mateixa nit vaig dormir molt profundament, amb ganes, perquè sabia que havia de prendre forces pels esdeveniments que podrien passar-me en les pròximes setmanes, mesos... des d'aquella mateixa nit». Doncs és aquest excés de «jo» el que eclipsa la història. En definitiva, la Marta, creguda i prepotent, és un personatge egocèntric que ens amolla d'una manera forçada i incontinguda un grapat de vivències i d'anècdotes —pròpies d'un dietari d'intimitats— en què abunden les frases redundants, sempre arrodonides per un preciosisme sota el qual desapareix l'argument. Com si rere la màscara no hi hagués cap rostre.

Lourdes Toledo

Juli Vallmitjana
La Xava
Ed. d'Enric Casasses
Ed. de 1984, Barcelona, 2003
276 pàgs.

«Vallmitjana sempre ha tingut una cosa dels Quatre Cantons del Call», li va dir Manolo Hugué a Josep Pla. Els Quatre Cantons del Call —de Barcelona— són la cruïlla de Banys Nous amb el carrer del Call i el carrer de la Boqueria, i durant segles foren un dels punts més concorreguts de la ciutat, on s'hi aplegaven individus de tota llei, menestrals, captaires i gent de l'arpa. Juli Vallmitjana (1873-1937) es coneixia bé aquella Barcelona, entre altres raons perquè pertanyia a la colla del safrà (o colla de Sant Martí), que va aplegar en Nonell, en Mir, en Canals, en Pitxot i en Gual (del 1893 al 1896, si fa no fa). Se'ls anomenava la colla del safrà per la seva afició a aquest groc i, també, la colla de Sant Martí, per la seva tirada a dibuixar els suburbis de Sant Martí de Provençals —pensem en el Poblenou. Només cal recordar les gitanes de Nonell, tretes del Somorrostro, però també la pobrissalla pintada per en Mir, aplegada davant d'una incipient però ja expiatòria Sagrada Família, que s'alça en un camp de Sant Martí. Vallmitjana també va acompanyar en Nonell i en Canal a la mítica anada a Caldes de Boí, el 1896, a veure la gran profusió de cretins que hi havia —abans de les pistes d'esquí, s'entén. Vallmitjana va conèixer aquest món miserios fet de pobres, pinxos i pispes, i el va abocar als seus llibres. Com diu Enric Casasses —l'editor d'aquesta edició de *La Xava*—, «tot hi és veritat».

La colla del safrà també el va influir en el seu horror a l'academicisme —pictòric, però més tard es va traduir en literari—: el total refús a les directrius del noucentisme marcades per d'Ors, seny ordenador a sou d'altres senys. Vallmitjana no es va deixar «ordenar», potser pel seu caràcter «apassionat, aferrat a les seves dèries, externament cantellut i despreocupat», segons

Francesc Curet. Com Vilanova, Vallmitjana va saber retratar la vida del carrer amb un carbonet de traç segur i exacte.

Qui era Vallmitjana? «Un dibuixant que dibuixava molt malament», segons admet ell mateix —i ho diu a *La Xava*, que hi surt amb el nom de Fermí, un jove dibuixant que s'enamorisca de la Xava. Un escriptor tardà, que es va abocar a l'escriptura quan va abandonar la pintura i el dibuix, cap el tombant del segle. Un autor de teatre de gran èxit, entre el 1910 i el 1916 si fa no fa, sempre amb obres de tema gitano i suburbial (i quan els abandona, s'estimba).

La Xava narra la mala vida d'una noia, la Xava, i la seva mare, la Gravada, que no es pot dir que cauen en la misèria perquè no se'n mouen. Però, més que una novel·la, és un seguit de quadres de costums de la gent de la vida de Barcelona («els lladres, els que viuen de les dones i els que pateixen de ganduleria crònica»): homes que miren de sobreviure com poden, sense altres eines que l'astúcia i l'enginy, observats per Vallmitjana amb ulls comprensius. La novel·la la poblen baranduis, blets, budells i busnós, vigilats de prop per caravinagres i espardenyers, quan no són a l'estaribel. No patiu: La Xava porta un excel·lent vocabulari anotat per en Casasses de paraules d'argot i unes notes a peu de plana del mateix Vallmitjana —i sobre això, és curiós com el 1910 l'autor creia convenient aclarir paraules com ara «pasta», «clapar», «jalar» o «pasma». La llengua, posada en solfa per Enric Casasses, és un altre atractiu poderós del llibre: s'hi troba el parlar dels lladres de tots els quèntos (açò és, menes de robar), meques i pelacanyes, en uns diàlegs d'una naturalitat envejable. Hi descobrireu un català vigorós, allunyat d'aquest híbrid actual de català i castellà, que ens deixa a tots pobres i alegrets.

Vallmitjana posa aquesta llengua extraordinària al servei de la seva traça narrativa a l'hora de descriure accions, els cops delictius i els altres. També descriu amb mà mestra els ambients tavernaris del port, les coves del Morrot, on s'arreceren els indigents, i els carrers de Santa Madrona, on malviuen la Xava i sa mare.

Si us interessa saber com es roba una lleona (una caixa forta), heu de llegir *La Xava*. Mai no és tard per emprendre una carrera delictiva i, també en el delicte, el que no és tradició, és plagi.

Enric Gomà